

СВІТОГЛЯДНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У КОНТЕКСТІ СИСТЕМНИХ ЗМІН

Марія Карп'юк

Реферат

У статті розкрито значення для успішної професійної реалізації майбутніх кваліфікованих робітників їх світоглядної компетентності в умовах системних змін, що проявляються не лише в соціально-економічних трансформаціях, а й зміні методологічно-світоглядної парадигми. Здійснено аналітичний огляд науково-методичних джерел, чим засвідчується, що проблема світоглядної компетентності є актуальною, незважаючи на наявні розвідки вітчизняних та зарубіжних учених.

Обґрунтовано, що входження людства в XXI століття супроводжується грізними глобальними проблемами. Тому закономірно, що основна увага всіх соціальних структур, усіх освітніх закладів і установ концентрується навколо проблеми людини, її природи, її деструктивного впливу на середовище свого існування. Визначено зміст поняття «світоглядна компетентність», що є багатокomпонентним, між складовими якого існує синкретична єдність. Враховано, що XXI століття оголошено ЮНЕСКО «століттям освіти». Модель освіти XXI століття має формувати на основі здобутків фундаментальних наук новий тип світогляду (ноосферо-синергетичний, цілісно-холістичний, інтегрально-космогалактичний, позитивно-високовібраційний), нову поведінкову доміанту майбутнього носія будь-яких професійних знань. Така інноваційна трансформація забезпечується на-самперед оновленням змісту й педагогічних технік та методів функціонування професійної освіти.

***Ключові слова:** свідомість, світогляд, світоглядна компетентність, фрактал, інноваційні знання, багаторівневість, синергія, субформи, холістичний, ноосферний, саногенний, інтегральний, матриця, інтеракція, енерго-інформаційний, резонанс.*

Постановка проблеми. Входження людства у XXI століття позначене грізними глобальними проблемами. Тому закономірно, що основна увага всіх соціальних структур, усіх освітніх закладів і установ концентрується навколо проблеми людини, її природи, її деструктивного впливу на середовище свого існування, адже з кожним днем стає більш ніж очевидним факт того, що земна цивілізація стоїть перед проблемою виживання. Отже, непомітно для великої кількості землян людство підійшло до порогу, за яким потрібна й нова свідомість, й нова моральність, й нове ставлення один до одного, й новий рівень знань про внутрішні сили особистості, її генетичний потенціал, й нове цілісне (холістичне, ноосферне, саногенне, позитивне) мислення та розуміння Законів, за якими функціонує Всесвіт,

частиною якого є Земля та земне людство; й нове прочитання причинно-наслідкових взаємозв'язків. Серед багатьох проблем, які висуває перед освітянами сьогодення з урахуванням вимог майбутнього, професійна освіта є необхідною умовою, щоб дати Україні шанс еволюціонувати до миру, гармонії, толерантності, свободи, творчої реалізації професійної молоді в умовах соціальної справедливості. Не випадково Н. Ничкало [12, с. 3–10] наголошує на тому, що початок третього тисячоліття супроводжується загостренням актуальних для суспільства проблем – духовно-екологічних, науково-філософських, мистецько-релігійних, технологічних, фінансово-економічних, медично-валеологічних, інформаційно-комп'ютерних, соціально-культурних та ін. Важко не погодитися також з думкою В. Андрущенко, що наше освітянське поле рясніє пустоцвітом різноманітних міфів: завищених самооцінок, фантастичних проєктів, безпідставного самозвеличення і надмірного самозаспокоєння. Ці міфи, більшість яких сформувались ще за колишнього СРСР, заважають справі вироблення надійних світоглядних орієнтирів. Як пута на ногах, вони стримують конструктивний рух соціуму, спрямований на розв'язання питань сьогодення. Щоб стати на надійний ґрунт реальності, ми зобов'язані спільними зусиллями пройти чесно й відповідально етап очищення та звільнення освіти від ілюзій і міфів [1, с.25].

Актуальність дослідження мотивується багатьма принциповими факторами, зокрема: а) кризовим станом розвитку людства; б) звужено-фрагментарним розумінням природи людини, що традиційно продукується в антропологічній, філософській, соціологічній, освітянській та психолого-педагогічній літературі; в) вульгарно-меркантильною й агресивно-споживацькою психологією нашого сучасника; г) знеціненням та ігноруванням етнокультурних цінностей і традицій; ґ) фрустрацією масової свідомості; д) фізично-психологічною деградацією молоді, що проявляється в самогубствах, душевних захворюваннях, пияцтві, вживанні наркотиків, знеціненні морально-етичних норм поведінки в суспільстві, на виробництві, в родині; зростанні наркозалежності, в різноманітних маніакальних насильствах, збоченнях, звірствах; е) криміналізацією соціально-економічних відносин у суспільстві; є) антагогізацією соціально-правових структур, організацій, інституцій тощо.

Мета статті – обґрунтувати значення для успішної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників їх світоглядної компетентності в умовах системних змін, що проявляються не лише в соціально-економічних трансформаціях, а й у зміні методологічно-світоглядної парадигми.

Аналіз наукових досліджень. Досвід, нагромаджений у сфері знань про світогляд, є унікальним і практично не має меж. Кожна епоха додавала

до розуміння суті поняття «світогляд» щось нове, розширюючи сфери його впливу й важливості в життєдіяльності людини. Нині феномен світогляду, що є основою максимально повного розкриття потенціалу особистості, її професійної діяльності, фундаментом якості її життєреалізованості, намагаються осмислити та найбільш повно охарактеризувати вчені різних наукових галузей – філософи, психологи, педагоги, лінгвісти, представники фундаментальних наук. Сучасними дослідженнями цього феномена є праці науковців: В. Вернадського, О. Потебні, О. Чижевського, Р. Штайнера, Г. Костюка, С. Максименка, М. Варія, Л. Божович, М. Барішевського, Б. Ананьєва, О. Донченко, Т. Куна, К. Попера, А. Маслоу, Г. Балла, І. Зязюна, С. Кримського, В. Лутая, В. Кременя, В. Табачковського, Т. Тюріної, Л. Скворцова, В. Шинкарука, В. Малахова, А. Азархіна, А. Касьяна, О. Рудницької, В. Казначеева, Е. Спіріна, Г. Шипова, Є. Кулика, П. Лузана, Р. Арцишевського, С. Гончаренка, С. Пальчевського, Л. Скуратівського, М. Євтуха, В. Мадзігона, В. Рибалки, М. Корнева, Є. Бистрицького, Б. Гершунського, Ф. Лазарева та ін.

Виклад основного матеріалу. Світогляд – це система узагальнених поглядів на Всесвіт, на природу й суспільство, на місце людини в цих життєпросторах, на ставлення людей до навколишньої дійсності, а також зумовлені цими поглядами їх переконання й принципи пізнання. Будучи динамічно змінним інтелектуальним гомеостазом особистості, він формується впродовж усього життя на основі засвоєння людиною природничо-наукових, фольклорно-міфологічних, соціально-історичних, технічно-технологічних, інформаційно-комп'ютерних, космопланетарних та філософських знань, а також умов життя. Світогляд визначає погляди особистості людини на навколишній світ, її смаки, інтереси, систему цінностей, бажань і прагнень, впливає на моделі поведінки, ставлення до власного розвитку, до праці тощо.

Світоглядна компетентність майбутніх кваліфікованих робітників – це специфічна інтегральна властивість особистості максимально багатогранно сприймати й перетворювати свою космогенетичну, гендерну, особистісно-індивідуальну й соціально-професійну здатність на необхідну для неї матеріальну форму, адекватну соціальному характеру суспільної діяльності. Світоглядна компетентність – це інтегральна багатовекторна й багатоаспектна ціннісно-орієнтаційна якість майбутнього кваліфікованого робітника, на основі якої здійснюється індивідуальне самоуправління в процесі його життєреалізації. Увага до світоглядної компетентності посилюється з огляду на потребу вводити в практику професійної діяльності з професійною молоддю здобутки інноваційних знань. Як уже зазначалося, уся земна цивілізація, як, зрозуміло, й система освіти, включаючи й професійну, перебувають у глибокій кризі. З метою її подолання ХХІ ст. оголошене ЮНЕСКО «століттям освіти». Триває пошук більш ефективної

моделі освіти XXI століття. Зрозуміло, що вона має формувати на основі здобутків фундаментальних наук новий тип світогляду (ноосферо-синергетичний, цілісно-холістичний, інтегрально-космогалактичний, позитивно-високовібраційний), нову поведінкову домінанту майбутнього носія будь-яких професійних знань.

Наприкінці 90-х рр. XX ст. представники фундаментальних наук встановили такі принципові факти, які кардинально впливають на наш світогляд та істотно поглиблюють світоглядну компетентність.

Відтак, прийшов час усвідомити, що ми діємо в інтерактивній живій реальності, де, змінюючи в процесі спостереження будь-якого явища свій внутрішній простір, внутрішній світ,- свої думки, почуття, емоції, переконання,- ми змінюємо й світ, який нас оточує. Важливо звільнитися від змертвілих ідеологем, догматів і стереотипів минулого й уводити в практику професійної діяльності з майбутніми кваліфікованими робітниками інноваційні знання, отримані на основі сучасних здобутків прогресивної науки: керуватися тим, що нас оточує поле розумної енергії, яка заповнює те, що здається нам пустим простором. Більше того, це поле реагує на нас й водночас перебудовується під нашим впливом.

Проблема світоглядної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників актуальна й з огляду на поглиблення знань щодо природи самої людини, адже – 1. Людина – відкрита система, якій властива саморегуляція й самоорганізація. 2. Основою структурно-системної організації, функціонування й управління є фрактал. Це означає, що людський організм володіє властивістю самоподібності на різних рівнях системної багаторівневої ієрархії і свідчить про «голографічність» її інформаційних систем, зокрема головного мозку. Інформаційна складова кожної окремої клітини людини впливає як на всі субформи (тканини, органи, підсистеми і т. п.), так і на організм людини в цілому. 3. Елементи, що систематизують інформаційні взаємозв'язки, існують у всіх органах і системах організму. 4. Взаємодія середовища й організму людини відбувається через резонанс зовнішніх і внутрішніх коливальних процесів. 5. Сприйняття інформації здійснює «тіло» через органи почуттів, а мозок фільтрує й аналізує інформаційно-обмінні процеси. 6. Здоровий організм відзначається стійкістю інформаційних зв'язків як між різними функціональними системами організму, так і всередині кожної системи й підсистеми. 7. Показником стійкості інформаційної взаємодії є синхронізація власних коливальних процесів, що мають електромагнітну природу (15, с.245–246).

Враховуючи сказане, спробуємо системно окреслити елементи принципової новизни, які вже реально досить чітко простежуються з огляду на нове прочитання багатомірної природи людини в контексті енерго-інформаційної єдності із зовнішнім світом. Синергетична методика такого підходу до світоглядної компетентності лише формується, але вже сьогодні можна окреслити деякі світоглядні трансформації.

Оновлення засад світоглядної парадигми необхідне, щоб здійснити корекцію перетворюючої (по суті, руйнівної) діяльності людини, в тому числі в освітянській сфері, спрямувати цю діяльність з деструктивного шляху на конструктивний. До основних засад світоглядної компетентності, що мають бути критеріями оцінювання фактів, явищ, подій повсякденного життя, професійної діяльності, належать принципи: цілісності, відкритості, гармонійності, етичності, еволюційності та оптимістичності світосприймання. Ці засади, що не суперечать синергетичній логіці, є тим фундаментом, на основі якого має зводитися внутрішній храм особистості майбутнього кваліфікованого робітника. Коротко схарактеризуємо їх.

Цілісність світосприймання - це несуперечливість інтелектуально-емоційного образу світу, розуміння закону вседності, відчуття нерозривної єдності з родиною, з рідним народом, людством, природою і Всесвітом. Його потрібно формувати цілеспрямовано й систематично, усім змістом національної, європейської та світової культури, пояснюючи учням ПТНЗ, що корені зла, від якого ми потерпаємо, приховуються в тому, що люди розрізнені релігійними та політичними догматами, національним і особистим егоїзмом, недостатньою світоглядною компетентністю. Відновлення ієрархічного зв'язку з Цілим – це логічний вихід з тупика. А для цього потрібна відкритість – інтелектуальна й емоційна.

Відкритість – це усвідомлення відносності наших наукових уявлень про світ, тому наукова картина світу постійно змінюється й надалі буде змінюватися. Відкритість свідомості – це поступове, але невпинне поглиблення й розширення світоглядної компетентності. Світоглядна відкритість - це і здатність бачити факти та ситуації очима іншого, хоч він і сприймає світ інакше; це й готовність неупереджено вислуховувати іншу думку, це й уміння визнати свою некомпетентність; це й усвідомлення залежності власного блага від блага загальнонародного тощо. Формування відкритості світоглядної компетентності - одна з граней відновлення втраченого зв'язку з Цілим – народом, людством, природою, Землею, Всесвітом.

Етичність світоглядної компетентності – це відмова від проголошеного радянським режимом морального релятивізму (класової моралі, відносності її норм) і визнання загальнолюдських етичних цінностей як базових законів і норм суспільного розвитку, еволюції Всесвіту. Учні ПТНЗ – майбутні кваліфіковані робітники - мають розуміти, що етичність світоглядної компетентності найповніший свій вияв знаходить у любові, що є не лише почуттям, а й всеосяжною енергією. Через неї ми найповніше маємо можливість відчути свою співпричетність до буття, до вседності з ним.

Еволюційність світоглядної компетентності виразно простежується за умови скерованості майбутніх кваліфікованих робітників на самопізнання

і саморозвиток, самоконтроль та самовиховання, самоуправління й професійну самореалізацію, що повинні спиратися на усвідомлення еволюційної природи Всесвіту, його невинного розвитку. Учні ПТНЗ мають розуміти, що основне покликання людини – це сприяти еволюції через особисте самовдосконалення, через розвиток у собі духовного начала, досягнення індивідуальної гармонії духу й тіла. Важливо, щоб учні зацікавилися і спрямували свою енергію на розкриття й реалізацію особистісних космогенетичних потенціалів. Зазначені принципи світоглядної компетентності мають сприяти становленню основи для оптимістичного погляду на суть життя, особистісну життєтворчість «тут і тепер»; для віри у власне покликання, особисту місію.

Зміст поняття «світоглядна компетентність» представлений передусім такими компонентами, як: 1) світовідчуття; 2) світосприймання; 3) світоспоглядання; 4) світорозуміння; 5) світооцінювання; 6) світоузагальнення; 7) вибір моделі поведінки; 8) вибір системи цінностей; 9) вибір технік, засобів і методів для самореалізації; 10) духовно-інтелектуальна робота, спрямована на самопізнання; 11) гармонійна взаємодія із зовнішнім світом; 12) якісна самореалізація.

Між усіма цими компонентами існує тісна єдність. Досить часто деякі з них (світовідчуття, світосприймання, світоспоглядання, світорозуміння) сприймаються як синоніми. Та, зрозуміло, між ними є тонкі смислові відмінності. Адже людина будь-якого фаху розкриває свій потенціал і утверджує себе в предметному світі не лише за допомогою мислення, а й за допомогою всіх своїх пізнавальних здібностей. Цілісне усвідомлення й переживання реальності у формі відчуттів, сприймань, уявлень та емоцій, утворюють світовідчуття, світосприймання і світоспоглядання. Світорозуміння – сукупність певних знань про світ - є лише понятійним аспектом світоглядної компетентності. Світосприймання, як правило, конкретно виражається в певних ідеалах, моделях, образах реальності, що формуються в практичному житті, мистецтві, літературі, науці, релігії. Світоглядна компетентність співвідноситься з поняттям «ідеологія», але вони не збігаються за своїм змістом: ідеологія охоплює лише соціальні явища. Світоглядна ж компетентність репрезентує образ у світомисленні людини усіх аспектів реальності, включаючи й розуміння образу самої себе та інших.

Світоглядна компетентність має великий практичний життєвий смисл, бо впливає на моделі особистісної поведінки, на ставлення людини до праці, до інших людей у суспільстві; на характер життєвих устремлень і прагнень; на побут й поведінку в родині; смаки, інтереси, цінності впродовж життєвої та професійної самореалізації. Це своєрідний духовно-інтелектуальний гомеостаз, через який сприймається все навколишнє, аналізується, відбирається, переживається та реалізовується певною мірою з опорою на індивідуальні цінності особистості майбутнього кваліфікованого робіт-

ника. Чітка духовно-інтелектуальна визначеність професійної молоді на основі світоглядної компетентності допомагає за будь-яких випробувань зберігати самоволодіння, мобільність, зібраність, внутрішню дисциплінованість, мужність, зосередженість, сконцентрованість на головному. Крім того, лише сформована світоглядна компетентність сприяє виформуванню такої надгонкої здатності особистості, як совість, що актуалізує здійсно-сті й потенціал душі до розуміння та виконання моральних обов'язків, самоконтролю, самооцінки власних вчинків. Згідно з теорією З. Фрейда, совість – це внутрішнє сприйняття неприпустимості певних бажань з акцентуванням того, що подібна неприпустимість безсумнівна й не потребує доказів та мотивування. Це підтверджують і вітчизняні вчені (14, с. 503).

Становлення світоглядної компетентності проходить, як мінімум, три базових етапи. 1. Процес систематизації й інтеграції знань, умінь та навиків. 2. Ступінь досягнення психологічної, моральної, соціально-політичної, духовно-екологічної і валеологічної зрілості. 3. Конкретні показники реалізації основної професійної та життєвої мети, яку особистість ставить перед собою. Світоглядна компетентність – багатогранний і багатомірний продукт не лише виховання як цілеспрямованої діяльності професійної освіти та суспільства в цілому, а й результат впливу навколишнього середовища та активної, послідовної, систематичної діяльності особистості, спрямованої на самовиховання, самостановлення, саморозвиток, самоконтроль, самопізнання, самоствердження, самореалізацію тощо.

Криза цивілізації не є чимось випадковим і зовнішнім щодо людини й людства в цілому: вона є наслідком фрагментарного, сегментованого бачення людиною реальності. Це конкретний результат застосування недопустимих технологій у формуванні членів соціуму через освітню вузькопредметність, фрагментарність у розумінні себе й світу навколо. Йдеться про те, що замість технології формування цілісної особистості та її головної здатності до цілісного вольового просвітленого самоуправління хтось уміло закладав у відтворення поколінь народу (й народів) еталон особливого сорту «напівлюдини» з глибоко розщепленою й відстороненою від реальної дійсності психікою, глибоко пасивною в соціокосмічному плані та «нафаршированою» відірваними від життя формально-ілюзорними стереотипами, лозунгами, ідеологемами, мертвонародженими постулатами.

Світоглядна компетентність, перебуваючи у найтіснішому взаємозв'язку з іншими типами компетентностей (соціальна, психологічна, професійна тощо), спрямовується на вивчення і врахування усіх чинників, які діють у реальній дійсності, зокрема:

1. Мегафактори: космос, планета, світ;
2. Макрофактори: країна, етнос, ментально-культурні традиції, суспільство, держава;
3. Мезофактори: регіон, засоби масової комунікації, субкультури, тип населення (сільське населення, місто, маленьке містечко, хутір);

4. Мікрофактори: сім'я і сімейне виховання, сусідство, групи однолітків, релігійні організації та релігійне виховання, виховні місцеві організації, соціальне виховання, контркультурні організації, мікросоціум.

Світоглядна компетентність інтегрує знання, уміння, навички, відношення (ставлення), емоції, почуття, сукупність цінностей, ціннісні орієнтації, мотивації, потреби, цілі (мотиви), що є базовими маркерами при діагностуванні якості сформованості майбутніх кваліфікованих робітників.

Світоглядна компетентність є основою для того, щоб майбутні кваліфіковані робітники могли усвідомлювати: 1. Модель стратифікованого суспільства, ієрархічну взаємозалежність і взаємозв'язаність усіх систем і підсистем; 2. Багатомірну природу світу та людини, їх енерго-інформаційну цілісність; 3. «Чому» й «для чого» учні та студенти обирають і реалізують певну професію, на досягнення чого вона спрямовується; 4. Внутрішні сили й механізми, що рухають особистість сходинками ділової кар'єри; 5. Які індивідуальні та психосоціальні механізми й чинники прискорюють чи уповільнюють переміщення кваліфікованих робітників по лінії своєї кар'єри; 6. Соціально-психологічні умови, які зумовлюють швидку чи повільну, конструктивну чи деструктивну професійну самореалізацію.

Світоглядна компетентність сприяє становленню цілісного мислення майбутніх кваліфікованих робітників, а також допомагає враховувати:

1. Взаємозв'язок космобіологічного, психологічного й соціально-гендерного в людині;
2. Не тільки статичний стан, а й поведінку, діяльність особистості майбутнього кваліфікованого робітника з реалізації своєї ділової кар'єри;
3. Ділове просування професійної молоді, зіставляючи та порівнюючи з іншими процесами, зокрема, з соціалізацією, адаптацією, синхронізацією, гармонізацією та резонуванням з енерго-інформаційним простором (матриця Буття);
4. Можливість проектування ділової кар'єри впродовж усієї трудової життєдіяльності кваліфікованих робітників;
5. Вплив на ділову кар'єру навколишнього природного й соціального середовища, зокрема реальної виробничої ситуації в країні;
6. Сили, що ситуативно впливають на «кар'єрну» поведінку робітника, а також механізм вибору тієї чи іншої індивідуальної кар'єри.

Світоглядна компетентність сприяє формуванню в майбутніх кваліфікованих робітників зрілої системи самоконтролю, самоаналізу й самооцінки із врахуванням основних аспектів психіки, наприклад: 1. Яким чином ми взаємодіємо з навколишнім світом і куди спрямовуємо свою енергію? 2. Якого роду інформацію сприймаємо насамперед і найлегше? 3. Як ми приймаємо рішення? 4. Визнаємо ми за краще жити в упорядкованому життєвому просторі, чи в більш вільному, динамічному?

Світоглядна компетентність, як інтегральна якість життєпозиції, волі й характеру майбутніх кваліфікованих робітників, сприяє становленню в них цінних конструктивно-домінантних властивостей, зокрема: 1. Економити власний час; 2. Творчо підходити до саморозвитку; 3. Долати власні комп -

лекси й обмеження; 4. Підвищувати особисту культуру ділового життя; 5. Проектувати й досягати особистого ділового успіху; 6. Розуміти суть обраної ділової кар'єри; 7. Знати важливість законів і соціально-психологічних механізмів успішної самореалізації; 8. Розкривати й аналізувати внутрішні механізми успішної моделі поведінки, а також професійної діяльності в умовах становлення ринку праці.

Висновок. 1. Орієнтуючись на здобутки фундаментальних наук, продовжити вивчення такої складної інтегральної категорії, як світоглядна компетентність, яка лише входить у виховну систему професійно-технічних навчальних закладів, що важливо в контексті системних трансформацій, які охопили всі виміри, системи й підсистеми соціуму, включаючи й професійно-технічну освіту. 2. Розробку світоглядної компетентності особистості майбутнього кваліфікованого робітника доречно здійснювати з урахуванням становлення інноваційної синергетичної методології (цілісної, холістичної, ноосферної), зважаючи при цьому на чинні стандарти професійної освіти. 3. Світоглядну компетентність важливо досліджувати з урахуванням інноваційних здобутків фундаментальних наук вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо космопланетарної природи людини й Всесвіту, їх енерго-інформаційної взаємодії та взаємозв'язку. 4. Системно враховувати мега-, макро-, мезо- та мікрофактори, що впливають на становлення учнів ПТНЗ – майбутніх кваліфікованих робітників. 5. При вивченні світоглядної компетентності враховувати, що тепер природничо-наукова картина світу створюється вже не «ззовні», а «зсередини», тобто з урахуванням місця людини, її внутрішнього світу, впливу її самосвідомості на екологію сучасного енергоінформаційного світового простору Землі та найближчого космосу. 6. Цілеспрямована й системна увага до вивчення якості світоглядної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сприяє більш ефективному становленню ноосферної картини світу, в якій центральне місце займає категорія Розуму, облагородженого вірою й любов'ю. 7. Синтезувати поняття світоглядної компетентності особистості в багатовекторний рух, зумовлений реальними космопланетарними, міждержавними, ментально-індивідуальними, соціоекономічними, освітньо-культурними, духовно-екологічними, гендерно-демографічними, атмосферно-кліматичними змінами, які відбуваються у світі, зокрема з: а) проблемами глобалізації; б) становлення інформаційного суспільства; в) посилення міграційних процесів; г) динамічності й розбалансованості ринку праці; г) обміну між культурами, а головне – гострою потребою навчитися гармонійно й толерантно «жити разом» на планеті Земля, в кожному її регіоні, зберігаючи при цьому власні етнічні, культурні, релігійні розмаїтості й поважаючи один одного. 8. Універсальними професійної освіти є формування засобами освіти компетентної, відповідальної, мобільної, толерантної, просвітленої, самодетермінованої особистості професіонала, головними рисами якого є смілива ментальність, висока свідомість, пози-

тивний досвід постановки дедалі складніших завдань, ефективне самокерування, прогностичне цілісне мислення, максимально повна науково-теоретична картина світу, позитивний образ світу в цілому тощо.

Література

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі тисячоліть (Спроба прогностичного аналізу) / В. П. Андрущенко // Вища школа України. – 2001. - №1. – С. 11–17.
2. Аршинов В. И. Синергетика как феномен постнеклассической науки / В. И. Аршинов. - М.: ИФРАН, 1999.- 203с.
3. Бевзенко Л. Соціальні зміни у дзеркалі самоорганізаційного моделювання / Л. Бевзенко // Вісник.- 2002.- №9. - С. 68–75.
4. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. - М.: Наука, 2003.- С. 242 – 552.
5. Становление Нового Человека: Основы развития сознания / Т. М. Данилова.- К.: СПД Лыко Б. Б., 2006.- 128с.
6. Донченко Е. А. Фрактальная психология / Е. А. Донченко. - К. : Знання, 2005.- 323с.
7. Казначеев В. П. Космопланетарный феномен человека : Проблемы комплексного изучения / В. П. Казначеев, Е. А. Спирин. - Новосибирск: Наука, 1991.-304с.
8. Карп'юк М. Д. Мова як основа міждисциплінарної психосинергії й базовий фактор формування цілісного світогляду особистості / М. Д. Карп'юк // Гуманітар. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди».- Вип. 12. - Переяслав-Хмельницький, 2007. - С. 296–307.
9. Карп'юк М. Д. Синергетична концепція як актуальна проблема управлінської освіти / М. Д. Карп'юк // Пед. науки. Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи.— Ч.2.— Суми: Сум. ДПУ ім.А.С.Макаренка, 2007.- С.117–122.
10. Карпенко І. М. Духовний ідеал ноосфери і катарсична сутність виховання / І. М. Карпенко //Педагогіка і психологія.- 1998.- №2.- С.48–53.
11. Куценко Г. В. Картина світу як основа загальної компетентності / Г. В. Куценко // Реалізація європ. досвіду компетент. підходу у вищій школі України: матеріали методол. семінару. – К.: Пед. думка, 2009.- 360с. (с.94–105).
12. Ничкало Н. Г. Професія вчителя вічна / Н. Г. Ничкало // Пед. майстерність у закладах проф. освіти: монографія. – К.: Ніка-Центр, 2003. – С.3 – 10.
13. Пазенюк В. Синергетика в контексті становлення нової світоглядної парадигми / В. Пазенюк // Вища освіта України.— 2003.— №3.— С.21–27.
14. Пресняков В. Синергетика / В. Пресняков // Енциклопедія освіти / Акад.пед.наук України; голов.ред. В. Кремень.—К.: Юрінком Інтер, 2008.— С.811–812.
15. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Х.: Прапор, 2009. – 672с.

16. Тихоплав В. Ю. Новая Физика Веры / В. Ю. Тихоплав, Т. С. Тихоплав.- СПб. : Крылов, 2007.- 416с.

17. Чалий О. В. Синергетичні принципи освіти і науки / О. В. Чалий. - К.: АПНУ, 2000. -253с.

Реферат

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОТНИКОВ В КОНТЕКСТЕ СИСТЕМНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Мария Карпюк

В статье раскрыто значение для успешной профессиональной реализации будущих квалифицированных рабочих их мировоззренческой компетентности в условиях системных изменений, что просматриваются не только в социально-экономических трансформациях, но и в изменении мировоззренческой парадигмы.

Осуществлено аналитическое обозрение научно-методических источников, чем обосновывается то, что проблема мировоззренческой компетентности является актуальной, несмотря на наличие исследований отечественных и зарубежных ученых.

Обосновано, что вхождение человечества в XXI век сопровождается грозными глобальными проблемами. Поэтому закономерно, что основное внимание всех социальных структур, всех образовательных заведений и учреждений концентрируется вокруг проблемы человека, его природы, его деструктивного влияния на среду своего обитания. Определено содержание понятия «мировоззренческая компетентность», что является многокомпонентным, между составными которого существует синкретическое единство. Учтено, что XXI век провозглашен ЮНЕСКО «веком образования». Модель образования XXI века должна формировать с учетом достижений фундаментальных наук новый тип мировоззрения (ноосферно-синергетический, целостно-холистический, интегрально-космогалактический, положительно-высоковибрационный), новую поведенческую доминанту будущего носителя любых профессиональных знаний. Такая инновационная трансформация обеспечивается прежде всего обновлением содержания, а также техник и методов функционирования профессионального образования.

Ключевые слова: сознание, мировоззрение, мировоззренческая компетентность, фрактал, инновационные знания, многостепенность, синергия, субформы, холистический, ноосферный, саногенный, интегральный, матрица, интеракция, энерго-информационный, резонанс.

Abstract

WORLD OUTLOOK COMPETENCE OF FUTURE SKILLED WORKERS OF A CONTEXT OF SYSTEM CHANGES

Mariya Karpyuk,

Ph.D in Philology, Associate Professor,
Senior research fellow of the Laboratory
for career guidance and training.
Institute of Vocational Education under
the National Academy of Pedagogical
Sciences of Ukraine

The article disclosed to the successful implementation of future professional skilled workers their ideological competence in terms of systemic changes that are viewed not only in the social and economic changes, but also in changing the ideological paradigm.

Performed analytical review of the scientific and methodological sources than it is proved that the problem of ideological competence is relevant, despite the presence of domestic and foreign research scientists.

It is proved that the entry of humanity in the twenty-first century is marked formidable global problems. So, naturally, that the focus of all social structures, all educational establishments and institutions focused on the problem of man, his nature, his destructive influence on their environment. The content of the concept of competence worldview that has a multi-component, which exists between the components of a syncretic unity. It is considered that UNESCO declared the twenty-first century « the century of education.» The twenty-first century model of education should form with the advances in the fundamental sciences a new type of world view (noosferno – synergy, integrity holistic, integrated- kosmogalakticheskyy, positive high-vibration), a new behavioral dominant medium of the future of any professional knowledge. This innovative transformation is ensured, first of all, updated content, and the techniques and methods of operation of vocational education

Keywords: *consciousness, outlook, world outlook competence, fractal, innovative knowledge, multisidedness, synergy, sub forms, holistically, no sphere, sanogeny, integrated, matrix, interaction, power information, resonance.*

References

1. Andrushchenko V. P. Osnovni tendentsiyi rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny na rubezhi tysyacholit' (Sproba prohnostychnoho analizu) / V. P. Andrushchenko // Vyshcha shkola Ukrayiny. – 2001. - №1. – S. 11–17.
2. Arshinov V. I. Sinergetika kak fenomen postneklassicheskoy nauki / V. I. Arshinov. - M.: IFRAN, 1999. - 203c.

3. Bevzenko L. Sotsial'ni zminy u dzerkali samoorhanizatsiynoho modelyuvannya / L. Bevzenko // Visnyk. - 2002.- №9. - S. 68–75.
4. Vernadskiy V. I. Biosfera i noosfera / V. I. Vernadskiy. - M.: Nauka, 2003.- C. 242 – 552.
5. Danilova T. M. Stanovlenie Novogo Cheloveka: Osnovy razvitiya soznaniya / T. M. Danilova. - K.: SPD Lyko B. B., 2006.- 128c.
6. Donchenko E. A. Fraktalnaya psihologiya / E. A. Donchenko. - K.: Znannya, 2005.- 323c.
7. Kaznacheev V. P. Kosmoplanetarniy fenomen cheloveka : Problemy kompleksnogo izucheniya / V. P. Kaznacheev, E. A. Spirin. - Novosibirsk: Nayka. 1991.-304c.
8. Karpyuk M. D. Mova yak osnova mizhdystyplinarnoyi psykhosynerhiyi y bazovyy faktor formuvannya tsilisnogo svitohlyadu osobystosti / M. D. Karpyuk // Humanitarnyy DVNZ «Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody».- Vyp. 12. - Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy, 2007. - S. 296–307.
9. Karpyuk M. D. Synerhetychna kontseptsiya yak aktual'na problema upravlins'koyi osvity / M. D. Karpyuk // Ped. nauky. Neperervna osvita: problemy, poshuky, perspektyvy.— Ch.2.— Sumy: Sum. DPU im.A.S.Makarenka, 2007.- S.117–122.
10. Karpenko I. M. Dukhovnyy ideal noosfery i katarsychna sutnist' vykhovannya / I. M. Karpenko //Pedahohika i psykholohiya.- 1998.- №2.- S.48–53.
11. Kutsenko H. V. Kartyna svitu yak osnova zahal'noyi kompetentnosti / H. V. Kutsenko // Realizatsiya yevrop. dosvidu kompetent. pidkhodu u vyshchiy shkoli Ukrayiny: materialy metodolohichnoho seminaru. – K.: Ped. dumka, 2009.- 360s. (s.94–105).
12. Nychkalo N. H. Profesiya vchytelya vichna / N. H. Nychkalo // Ped. maysternist' u zakladakh prof. osvity: monohrafiya. – K.: Nika-Tsentr, 2003. – S.3–10.
13. Pazenyyuk V. Synerhetyka v konteksti stanovlennya novoyi svitohlyadnoyi paradyhmy / V. Pazenyyuk // Vyshcha osvita Ukrayiny.— 2003.— №3.— S.21–27.
14. Presnyakov V. Synerhetyka / V. Presnyakov // Entsyklopediya osvity/ Akad.ped.nauk Ukrayiny; hol.red. V. Kremen'.—K.: Yurinkom Inter, 2008.— S.811–812.
15. Psykholohichnyy tлумachnyy slovnyk naysuchasnishykh terminiv. – Kh.: Prapor, 2009. – 672s.
16. Tihoplav V. Yu. Novaya Fizika Very. / V. Yu. Tihoplav, T. S. Tihoplav.- SPb. : Krylov, 2007.- 416c.
17. Chalyy O. V. Synerhetychni pryntsypy osvity i nauky / O. V. Chalyy.- K.: APNU, 2000. -253s.

